

Livet

som havsnomad

– en kamp mellan två världar

Omgivningarna är vackra men vardagslivet är hårt för fiskarna. Här ses Berto ombord på sin båt tillsammans med sonen Pedro.

Ursprungsfolket Badjao är havets mästare. I århundraden har de levt, dykt och fiskat på Suluhavet i södra Filippinerna. I början av januari åkte Erik Abrahamsson från Österlens folkhögskola till Mindanao för att leva tillsammans med havsnomaderna. De är fantastiska dykare och sjöfolk och lyckas bevara sina traditioner trots minskade fiskebestånd och pirattackter.

V varje morgon klockan fem är det fullt av liv i byn. Barn leker, motorer bärs ner från hyddorna och fiskeutrustningen förbereds: harpuner, simfötter, simglasögon. Ett tag senare glider båtarna ut i tidvattnet och en fisketur tar sin början. Fiskarna sitter vaksamma i båten och blickar ner i vattnet för att hitta det fina, klara vattnet som lämpar sig för fiske. När de är nöjda tar de på sig de hemmagjorda simglasögonen, laddar harpunen och trär på sig simfötterna av trä. De hoppar i vattnet och försvinner under vattenytan. Efter ett tag dyker de upp igen, utspridda tiotals meter från båten, och en man har en fisk spetsad på spjutet. Han trär fisken på en fiskelina som han lindar runt kroppen, och dyker igen. Efter några timmars fiske samlas männen på båten och tillagar den färska fisken mitt under den gassande solen...

Fiske, båt och exotiska dykupplevelser – det var exakt vad jag hoppades på när jag planerade resan i Sverige och tog den första kontakten med havsnomaderna. Jag ville ta del av deras traditionella levnadssätt och se hur det påverkas av det moderna samhället. Är de nöjda med sina liv, eller vill de anpassa sig till det framväxande samhället?

När vi färdas på havet sitter fiskarna stolta och uppresta mitt under solen, medan jag kryper ihop under ett provisoriskt tak som de tillverkat åt mig. Vi

sticker ut, de har mörk hud och deras hår är blont på grund av solen och havssaltet. Jag är en västerlänning som är på sjöss tillsammans med de "ociviliserade" och "smutsiga", så kallade sjözigenarna. Förbi-passerande tittar storögt på oss. De frågar om jag är kidnappad, men jag vinkar avvärande. Det växer fram en speciell vänskap mellan oss – varje dag ger nya möten, nya förklaringar och nya skratt.

De bor i ett vattensamhälle

Fiskarna lever i ett samhälle utanför Davao City, Mindanao. De bor i höga stylthus flera meter över vattnet. Det kryllar av barn bland pålarna som springer omkring med små träbåtar, badar eller leker traditionella lekar utan datorspel och television. Sammanlagt bor det 300 människor i samhället, och de trängs i ett fyrtiotal hyddor. Myndigheterna har försökt flytta dem till andra bosättningar men de kommer alltid tillbaka till havet och bygger deras hus på samma sätt – de vill känna havets vågor under dem.

Vistelsen hos Badjao är en tid av fiske, simning, dykning och lek med barn. Min uppgift är att delta så mycket som möjligt i det vardagliga livet, att se och lära, inte att undervisa, inte att tala om för dem hur de ska leva. De kallar mig Melikan (amerikan), och trots att jag berättar att jag kommer från Europa, så insisterar de på att jag är från USA – det är ett av

få länder de känner till. Barnen vill leka och föräldrarna ropar på mig för att foton på deras bebisar. De är oerhört barnkära och efteråt skriver jag ut bilderna och delar ut till familjerna. Tre-fyra personer talar engelska och de hjälper mig med kommunikationen. Först i slutet på vistelsen började jag behärska grunderna i deras språk samma som talas av blott 20 000 personer.

För 20 år sedan var hela samhället vattenbaserat. De var nomader och kryssade mellan ö och ö, och barnen bokstavligen föddes på havet. I sydvästra Filippinerna nära gränsen till Borneo kan man fortfarande hitta så kallade husbåtar, men på grund av piratattacker har merparten slagit sig ner i permanenta bosättningar. I Filippinernas sydvästligaste spets, vid ön Sitangkai, har det bildats gigantiska vattenstäder med tusentals vattenhus, där huvudgatan är en vattenkorridor och där marknaden står på flottar.

Utsatta för piratattacker

Många av havsnomaderna har fått lämna Sulu-havet helt på grund av oroligheterna.

– Vi angreps varje natt av pirater, säger Edjie Aljari, som är av de äldre ledarna i samhället. – Vi hade inga vapen och inga möjligheter att försvara oss. Än idag har vi släktingar som bor där, men det är sällan vi hör från dem”.

I regel har Badjao valt att fly istället för att fäkta, och lever idag utspridda över hela landet. I Davao City kan de fortfarande leva ett traditionellt liv och få försörjning från havet, men i storstäder som Manila och Cebu lever de som tiggare eller dyker efter mynt i hamnen. På vissa platser har de blivit en turistattraktion där turister kastar 1-pesosmynt (ca 20 öre) i vattnet för att se uppspelade barn brottas med varandra. De ses som ociviliserade och lata, och står lägst i samhällshierarkin i ett samhälle där shoppingcenter växer fram som svampar.

Minskade fiskebestånd är också ett hot mot Badjao. Havet utanför Davao City är öppet för utländska intressen och kinesiska och japanska trålare dammsuger havet på fisk. Harpunfiskarna Badjao får ta kustfiskerna som blir över.

– För 15 år sedan fanns det mycket fisk här i Davao City, säger Edjie Aljari, – men idag blir det allt svårare.

Tidigare räckte det med 2-3 timmars fiske per dag men idag kan de tvingas stanna 8-9 timmar till havs. Många andra kustnära folk har fått överge fisket helt, men hos Badjao är majoriteten fortfarande fiskare. De andra i samhället har börjat sälja smycken, pärlor och hemmasydda kläder. De tar båtarna till hotell- och strandresorter för att sälja sina produkter till turister och andra köpstarka grupper. Förtjänsterna varierar, de kan skilja från allt mellan 0 pesos till 50 dollar per dag – men det ger nödvändiga inkomster.

Fisket är överlevnad

För Badjao handlar fisket om överlevnad. De åker inte ut till havs för att njuta av det klara vattnet, utan för att försörja sin familj. Varje fisketur inleds med kontemplation och bön (i samhället är knappt 50% kristna, de övriga är animister med traditionell tro). Ibland följer jag med ner i vattnet och lånar en har-

1 2 Här laddar Issau sin harpun innan det är dags att bege sig ner igen.

3 Badjao-byn i Davao City som artikelförfattaren bodde i. De bygger sina hus på samma sätt oavsett vart i Filippinerna de befinner sig.

4 Issau på väg upp till ytan. Han anses vara byns bäste dykare. Notera de hemgjorda simglasögonen.

5 Samhällets ledare Edjie Aljari. Han har precis fångat en muräna, som han sedan sålde för motsvarande 35 kronor.

1 Edjie är byns skickligaste jägare. På högerfoten har han en hemmagjord fena.

2 Fiskare på väg upp med båten efter en fisketur på havet.

NÅGRA FISKARE

ISSAU 48 år.

- Känd som byns bästa dykare
- Har dykt hela sitt liv.
- Använder hemmagjorda simfötter och simglasögon
- Använder aldrig våtdräkt.
- Kan stanna på botten i 2-3 minuter i jakt på fisk.
- Far till sju barn.

EDJIE ALJARI 40 år.

- Byns bästa harpunfiskare.
- Har dykt hela sitt liv.
- Använder hemmagjorda simfötter och simglasögon
- Använder aldrig våtdräkt.
- Kan stanna på botten i 2-3 minuter i jakt på fisk
- Far till åtta barn.

BERTO 39 år.

- En skicklig spjutfiskare och dykare
- Har dykt hela sitt liv.
- Använder hemmagjorda simfötter och simglasögon
- Använder aldrig våtdräkt.
- Kan stanna på botten i 2-3 minuter i jakt på fisk
- Far till fyra barn.

ROBEN 14 år.

- En skicklig spjutfiskare och dykare
- Har dykt hela sitt liv.
- Använder hemmagjorda simfötter och simglasögon
- Använder aldrig våtdräkt.
- Kan stanna på botten i ca 1 minut i jakt på fisk.

pun, men jag saknar den rätta precisionen och uthålligheten. Istället tar jag fram ett tidtagarur och mäter hur lång tid de stannar under vattnet. De dyker 1-2 minuter varje gångvid varje dyk, men det intressanta är hur lång tid de proportionerligt stannar under vattnet. Under en timmes dykning tillbringar de i regel drygt 30 minuter under vattenytan – vilket är i topp bland liknande havsfolk. Faktum är att det är svårt att hålla uppsikt på dem. De sprider ut sig i alla riktningar från båten och simmar i 20, 30 och upp mot 50 meter. Deras kondition är imponerande och det dröjer i regel flera timmar innan de går upp till båten för att vila och äta; innan de fortsätter med ett nytt pass. Vanligtvis dyker de 5-6 meter, men ibland kan de dyka så långt som till 15-20 meter. De använder små simglasögon och tryckutjämningar aldrig med handen. Även de yngre pojkarna är skickliga dykare och har egna harpuner.

Det är svårt att inte smittas av glädjen i deras ansikten när de fångat en stor ål eller tonfisk. De håller stolta upp fångsten som en trofé och simmar till båten för att lägga den i is. Vissa fiskar är farliga som muränan som kan bita av ett finger eller bollfischen som är dödlig om den tillagas på fel sätt. Men Badjao ser inga hinder. De har fångat och ätit samma fisk i hundratals år. Många av de äldre kan inte äta kött eller ost, de har alltid levt på en fiskediet.

När fiskarna kommer tillbaka till byn så möts de av ett dussin barn och många nyfikna blickar. Hur stor är fångsten? Vilken fisk är störst? Ål? Tonfisk? Varje dag gör ett tiotal båtar samma entré, men fisken är själva kärnan i deras kultur – deras levebröd och identitet. Även kvinnor fiskar, men det är männen som gör det på heltid. När fisken samlats ihop och vägts springer unga män ut från byn och säljer fisken i grannskapet. Ett kilo ligger på 10-15 kronor beroende på fiskens storlek. Allt oftare händer det att de säljer all fisk de fångar. För förtjänsten köper de ris, vatten, kassava – och gammal fisk.

Skeptiska till "utvecklingsprojekt"

Badjao-samhället besöks flitigt av missionärer, myndigheter och biståndsorganisationer som vill starta

projekt eller hjälpa dem på olika sätt. Deras levnadsstandard är bland den lägsta i Filippinerna, och det i ett land där en tredjedel av befolkningen lever på mindre än en dollar om dagen. I samhället har en av 300 har ett jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, två har gått på gymnasiet och mindre än 10% av barnen går i skolan. Men responsen till "hjälpinsatserna" är ofta svag.

"De missuppfattar våra behov", säger Edjie Aljari. "Många av oss har ingen lust att bli byggnadsarbetare, vi tillhör havet". Kärleken till havet sitter djupare än utvecklingsplaner och praktiska husritningar. De har en fristad mitt i det moderna samhället. Deras släktskap tillhör andra Badjao-folk vid andra stränder, snarare än de omedelbara grannarna. Barnen fortsätter att leka med sina båtar, männen reser ut med sina båtar varje morgon och kvinnorna fortsätter att sy traditionella kläder. De är fattiga men ändå fria. De har sitt eget språk, sin egen kultur och sin egen fisketeknik – de är Badjao "havets mästare".

Badjao har lyckats behålla sin kultur och sina traditioner på ett imponerande sätt. De lever i en miljonstad men ser fortfarande båten som det högsta och den mest åtråvärda egendomen. De väljer att stå utanför, men samtidigt släpps de inte in. Få vill anställa en Badjao, eftersom han ses som en enklare, lägre och mindre civiliserad människa; arbetsmarknaden är stängd. Samtidigt ser Badjao storögt på mobiltelefoner, flygplan och datorer – en värld de känner mindervärdeskomplex inför. De fiskar med harpuner, men världen runtomkring dem hyllar dokusåpa-stjärnor och ståuppkomiker. De äldre tar det med ro, men de yngre trängs alls oftare framför grannarnas TV-apparater.

För egen del planerar jag att återvända 2011. Jag vill lära mig mer om deras fiskemetoder och historia men framförallt få en klarare bild av deras klivna relation till civilisationen. Jag längtar tillbaka till fisketurerna, dykningen, måltiderna på båten, livet i byn, landskapet och den friska fläkten från havet. Havet har en mäktig dragningskraft och har fångslat Badjao i tusentals år. Vem vet om det kommer att hålla dem sysselsatta i tusen år till.